# III. PILKAPYNAI

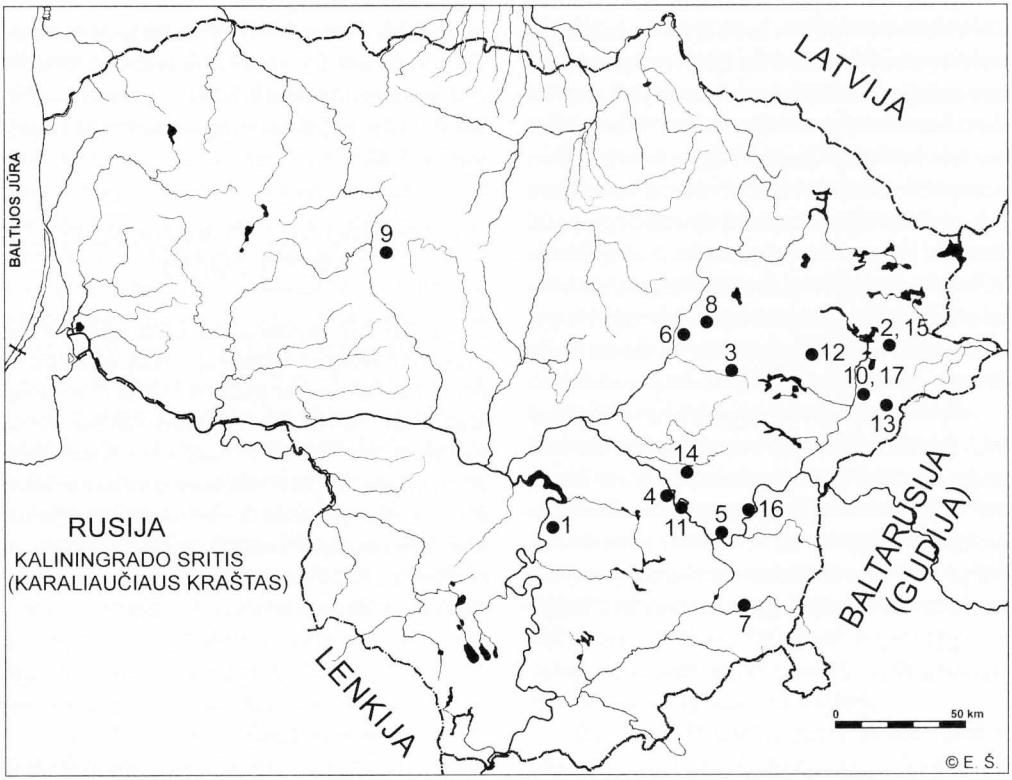


19 pav. Pilkapynai:

Fig. 19. Barrow cemeteries:

1 – Atmainai, 2 – Ažušilė, 3 – Baltadvaris, 4 – Grabijolai, 5 – Gudeliai, 6 – Jakšiškis, 7 – Jašiūnai, 8 – Kurklių Šilas, 9 – Kuršiai, 10 – Paduobė, 11 – Padūkštai, 12 – Pašekščiai, 13 – Peršaukštis, 14 – Plikiškės, 15 – Poviliškė, 16 – Staviškės, 17 – Sudota (žr. I).

# AŽUŠILĖS PILKAPYNAS

Zenonas BAUBONIS, Vida KLIAUGAITĖ

2004 m. Ažušilės pilkapyne (A 1546) (Ignalinos r.) buvo tęsiami dar 2000 m. pradėti miško kvartalinių linijų sužalotų pilkapių archeologiniai tyrinėjimai. 2000–2003 m. pilkapyne ištirti 7 miško kvartalinių linijų žalojami pilkapiai. Dalyje jų aptikta sveikų ar apardytų kapų, kituose – tik įkapių iš suardytų kapų (žr. *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 57; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 82–84; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 63–66; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 80–81). 2004 m. Ažušilės pilkapyne ištirti dar du pilkapiai, ardomi miško kvartalinių linijų.

Pilkapio 8 sampilo Š pusė nuarta prižiūrint miško kvartalinės linijos priešgaisrinę juostą, jo P dalis tesiekia vos 0,2–0,35 m aukštį. Išlikusio sampilo skersmuo – apie 6 m. Po velėna atidengtame suarto stambiagrūdžio smėlio su pavieniais degėsiais sluoksnyje surinkta smulkių degintinių kaulų fragmentų, aptiktas geležinis sagties liežuvėlis ir yla. Suarto sluoksnio storis siekė 15–30 cm, po juo telikę vos 5–6 cm storio pilkapio sampilo likučiai. Kiek geriau išlikęs pagrindas, pagal kurio 4–6 cm storio fragmentus galima nustatyti, kad jis užėmė apie 6 m skersmens plotą. 35–49 cm gylyje nuo aukščiausio sampilo taško, perarto sluoksnio apačioje ir ant pilkapio pagrindo rastas apardytas *degintinis kapas 1*. Smulkūs kaulų fragmentai buvo netvarkingai pasklidę maždaug 0,8x0,6 m skersmens plotelyje, suartame sluoksnyje, o pilkapio pagrinde jie sudarė 50x40 cm skersmens degintinių kaulų sankaupą. Bendras degintinių kaulų sluoksnelio storis siekė iki 14 cm. Kapo Š pakraštyje aptiktos tvarkingai sudėtos geležinės apdegusios įkapės: 2 įmoviniai ietigaliai, padėti vienas ant kito, žemiau jų gulėjo peilis, o dar 5 cm giliau – sagtis. Kapas buvo įrengtas ant pagrindo, į įžemį neįgilintas.

Pilkapio sampilą, kuris galėjęs būti apie 6–6,5 m skersmens, supo 6 skirtingų dydžių ir formų duobės. Duobių skersmenys buvo nuo 1,9x1,8 iki 6x2 m. Gylis taip pat įvairus, mažesniųjų duobių – iki 83–92 cm nuo aukščiausio pilkapio sampilo krašto, o didesniųjų – iki 100–121 cm. Duobės pjūvyje netaisyklingo puslankio formos, užpildytos peleningu ir degėsingu smėliu, kuris viršutinėje užpildo dalyje yra intensyvesnis, o giliau šviesėja. ŠV duobės užpildo viršutinėje dalyje aptikti 3 nedideli, iki 20 cm skersmens akmenys.

Šalia PV duobės, jos išorinėje pusėje, 87 cm gylyje nuo aukščiausio pilkapio sampilo krašto (arba 32 cm gylyje nuo esamo paviršiaus) fiksuota 25 cm skersmens pjūvyje smailėjanti į apačią apskrita stulpavietė, į įžemį įgilinta 30 cm.

Pilkapis 9 yra šalia pilkapio 8, į R nuo jo. Pilkapio Š pusė labai nukentėjusi ariant kvartalinę liniją, jo likusi dalis taip pat sulėkštėjusi, išlikusi tik apie 4x6 m skersmens ir iki 0,18–0,4 m aukščio pakiluma – sampilo liekanos. Po velėna kaip ir pilkapyje 8 atidengtas suartas sluoksnis, kuriame surinkta pavienių smulkių degintinių kaulų bei aptikta geležinių dirbinių iš suardytų kapų: ietigalio plunksnos smaigalys, įmovinis ietigalis karklo lapo formos plunksna, yla ir peilis. Prie peilio surinkta keliolika degintinių kaulų. Suartas sluoksnis buvo iki 14–30 cm storio, o pilkapio pakraščiuose (virš duobių) iki 40–50 cm storio. Pilkapio sampilo nelikę – jis nuartas. Pilkapio pagrindo telikęs maždaug 3x3,5 m skersmens, iki 10–12 cm storio fragmentas. Pilkapio sampilą, kuris buvo mažiausiai 7–7,5 m skers-

mens, supo 2 grioviai – vienas (ilgesnis) iš R, kitas iš P pusės. Iš Š, ŠV ir V pilkapio sampilą ribojo 4 mažesnės ovalios ar pailgos duobės. R griovys buvo 10 m ilgio, nuo 0,7 iki 1,6 m pločio. P griovelis – 4,4 m ilgio ir iki 1,1 m pločio. Duobės nuo 1,3x1 iki 3,4x1,4 m skersmens. Duobės ir grioviai pjūvyje netaisyklingo puslankio formos ir siekia nuo 68 (Š duobė) iki 116 cm (R griovys) gylį nuo aukščiausio pilkapio sampilo taško. Jų užpildas – tamsiai pilkas peleningas ar degėsingas smėlis. ŠR duobutės bei P griovelio užpilduose, viršutinėje jų dalyje, aptikta po 2 nedidelius (vidutinis skersmuo 18–20 cm) akmenis.

Pagal sandarą, formą bei radinius tyrinėti pilkapiai datuojami vidurinio geležies amžiaus pabaiga (?) – vėlyvuoju geležies amžiumi.

Archeologinių tyrinėjimų metu pilkapyne buvo vizualiai iššvalgyti visi pilkapiai. Suskaičiuota, kad pilkapyne net 22 pilkapiai iškasinėti duobėmis, iš jų aštuoniuose duobės eroduojančiais kraštais.

## AŽUŠILĖ BARROW CEMETERY

In 2004 in the Ažušilė barrow cemetery 2 barrows disturbed during forest planting and quadrate line ploughing works were investigated. The barrow No. 8 had a mound made of yellow sand 6–6.5 m in diameter. It was surrounded by 6 pits of different form and size. At the bottom of the barrow there was a cremation containing burned iron items: two spearheads, a knife and a buckle. In the plough zone layer more items coming from disturbed burials (an awl and a buckle pin) were found. The barrow No. 9 used to have a mound of 7–7.5 m in diameter, but it was completely destroyed during ploughing and forest planning works. The barrow was surrounded by 2 ditches and 4 pits. The burials were not found; they must have been destroyed. In the plough zone layer the following iron items from the destroyed burials were found: a spearhead, a spearhead blade tip, a knife and an awl. According to the structure, form and burial items the barrows are datable to the 8$^{th}$–11$^{th}$ century.

# KURKLIŲ ŠILO PILKAPYNAS

Eugenijus BUTĖNAS

2004 m. buvo tęsiami archeologiniai tyrinėjimai Kurklių Šilo pilkapyne (A 1413) (Anykščių r.), pradėti 1998 m. (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 164–166; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 60–63; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 86–87; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 57–59; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 83–84). 2004 m. ištirti du pilkapiai (bendras ištirtas plotas 344 m$^2$). Kaip ir kitus tyrinėtus šio pilkapyno pilkapius juos žalojo miško kvartalinė linija, priešgaisrinis arimas. Tirti pilkapiai buvo R bei ŠR pilkapyno dalyje.

Pilkapis 11(41) nutolęs 159 m į R nuo keliuko (keliukas jungia Ažušilės kaimą su plentu Kaunas–Utena) ir miško kvartalinės linijos susikirtimo bei 32 m į V nuo 1998 m. ištirto pilkapio 1(37). Pilkapio sampilo būta suploto pusrutulio formos, kiek nuolaidesne P dalimi, apie 0,8 m aukščio ir apie 16 m skersmens. Aplink pilkapio sampilo pagrindą buvo žymu jį juosusio užslinkusio griovio liekanos. Tyrinėtas 16x17 m dydžio plotas. Pilkapio sampilo pakraščiai buvo apjuosti gerai išlikusiu vientisu grioviu, kuris kiek blogiau išsiskyrė PR dalyje dėl čia augusių medžių šaknų raizgalynės. Griovys kiek ištęstas Š–P krypti-